

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА МОЛОДІ У РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Кашпур С.О.,

студентка кафедри управління імені Олега Балацького,

Сумський державний університет, м. Суми

sonia.kashpur28@gmail.com

Мирошниченко Ю.О.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри управління імені Олега Балацького,

Сумський державний університет, м. Суми

iu.myroshnychenko@biem.sumdu.edu.ua

ORCID ID, <https://orcid.org/0000-0002-0463-0347>

У статті досліджується роль громадських організацій та, зокрема, молоді у плануванні та реалізації екологічних ініціатив у співпраці з органами місцевого самоврядування для досягнення цілей сталого розвитку. Дослідження ролі органів місцевого самоврядування, громадських організацій та молоді у реалізації регіональної екологічної політики здійснено на прикладі Сумської області. Вибір місцевого рівня для аналізу обумовлюється поєднанням екологічних, культурних та духовних інтересів і традицій населення, саме тому є пріоритетним управлінським механізмом взаємодії суспільства та довкілля. Проведений аналіз дозволив отримати наступні результати та зробити висновки. Регіональні екологічні ініціативи є важливими структурними елементами для планування та реалізації ефективних програм та проєктів. Регіональні екологічні угоди дедалі більше вказують на певну екотериторіальність, державні суб'єкти все частіше доповнюються недержавними чи субдержавними стейкхолдерами, а тематична сфера досліджень все більше розширюється за межі суто екологічних питань, щоб охопити ширші поняття сталого розвитку. Успіх реалізації екологічних програм та досягнення цілей сталого розвитку значною мірою залежить від активної участі громадськості та бізнесу у них. Без розробки ефективних підходів до мотивації окремих осіб у екологічних програмах, державним органам, а також іншим зацікавленим сторонам важко розробляти та впроваджувати ефективні ініціативи та програми. Порівнюючи ситуацію в Україні з досвідом Європейських країн, неможливо не відзначити суперечливість процесу розвитку та реалізації екологічних ініціатив молодіжними організаціями екологічного спрямування. У роботі систематизована діяльність громадських організацій екологічного спрямування у Сумській області. Визначено, що представники громадських організацій постійно залучаються до обговорення важливих екологічних проблем області. Дієвим інструментом у залученні молоді до планування та реалізації екологічних ініціатив є створення молодіжної екологічної ради при місцевих державних адміністраціях чи органах місцевого самоврядування. Таким чином буде відбуватися кооперація між представниками влади та ініціативною молоддю.

***Ключові слова:** органи місцевого самоврядування, громадські організації, молодь, екологічні ініціативи, стійкий розвиток.*

DOI: 10.21272/1817-9215.2021.4-23

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах сьогодення вирішення проблем охорони навколишнього природного середовища та досягнення цілей стійкого розвитку є важливими складовими як внутрішньої політики кожної держави, так і зовнішньої на міжнародній арені. Оскільки питання захисту довкілля за останні десятиліття стало питанням виживання людської цивілізації, то усі міжнародні та вітчизняні урядові і не урядові організації згуртувалися для активної співпраці і все частіше підіймають важливі екологічні питання. Сьогодні екологічні ризики впливають на всі аспекти світової системи, а охорона навколишнього середовища є одним з важливих елементів національної безпеки [1,2]. Органи місцевого самоврядування, неурядові громадські організації та молодь, зокрема, роблять помітний внесок у формування екологічної культури, розробляючи альтернативні концепції та пропонуючи свої випробувані на практиці методи їх застосування. У той самий час узагальнення наявного наукового доробку свідчить, про відсутність належної дослідницької уваги щодо дієвого механізму залучення громадськості до планування та реалізації екологічних ініціатив.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Триваючі проблеми, що виникають у сфері екології стали поштовхом для їх наукового осмислення з різних позицій багатьма вченими. Проблеми формування і реалізації ефективної державної екологічної політики, її нормативно-правового забезпечення та окремих аспектів екологічної політики розглядають в своїх роботах О. Гулак, М. Андрієнко, С. Бутенко, Н. Малиш, І. Романченко, А. Сбітнев, О. Юречко, Ю. Боковикова [3-6]. Вагомий внесок у питання забезпечення екологічної безпеки та діяльності органів публічної влади зробили Т. Lenton, S. Carpenter A. Lyon, G. Gossel, K. Mäler J. Hellou, M. Scheffer, K. Wilson, J. Brownstein та ін [7,8]. Однак недостатньо дослідженим залишається питання відсутності дієвого механізму залучення громадськості та молоді, зокрема, до планування та реалізації екологічних ініціатив у співпраці з органами місцевого самоврядування.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є дослідження ролі громадських організацій та молоді зокрема до планування та реалізації екологічних ініціатив у співпраці з органами місцевого самоврядування для досягнення цілей сталого розвитку. Дослідження ролі органів місцевого самоврядування, громадських організацій та молоді у реалізації регіональної екологічної політики здійснено на прикладі Сумської області.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Регіональна екологічна політика визначається системою цілей і дій, що спрямовані на захист і збереження довкілля та забезпечення необхідних екологічних умов життєдіяльності населення, враховуючи специфіку та особливості територій і реалізується органами державної влади та місцевого самоврядування [9].

Сутність регіональної екологічної політики проявляється в двох площинах. Перша – розглядає політику держави по відношенню до регіонів і реалізується центральними органами державної влади. Друга, безпосередньо, політику, здійснювану регіонами, що в свою чергу реалізовується місцевими органами самоврядування. В цьому питанні особливо важливого значення набуває розмежування повноважень між різними гілками влади у сфері природокористування і охорони навколишнього природного середовища. Згідно з чинним законодавством місцеві та обласні ради в межах своєї компетенції несуть відповідальність за стан навколишнього природного середовища та здійснюють контроль за дотриманням законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища. На практиці ж, органи місцевого самоврядування фактично позбавлені важелів та інструментів для реалізації контрольних повноважень. Саме тому існує необхідність чіткого розмежування власних та делегованих повноважень органів місцевого самоврядування в сфері охорони навколишнього природного середовища.

Реалізація екологічної політики на регіональному рівні може бути визначена як діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування щодо розробки та практичної реалізації управлінських рішень для здійснення, організуючих, регулюючих та координуючих впливів на сферу охорони довкілля задля реалізації функції держави щодо обов'язкового дотримання стандартів екологічного розвитку в регіонах країни.

Місцеві органи влади є цільовими для реалізації принципів збалансованого та гармонійного розвитку регіону, а забезпечення екологічної безпеки, підтримка екологічного балансу та реалізація політики охорони навколишнього природного середовища відповідно здійснюється через систему місцевого екологічного управління. Місцевий рівень забезпечує поєднання екологічних, культурних та духовних інтересів і традицій населення, саме тому є пріоритетним управлінським механізмом взаємодії суспільства та довкілля [10].

Роль органів місцевого самоуправління в реалізації державної екологічної політики передбачена низкою нормативно-правових актів. Так, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про охорону навколишнього природного середовища»,

Земельний Кодекс України, Кодекс України про надра, Водний Кодексом України, Лісовий кодекс України, Закон України «Про відходи» та ін. визначають повноваження органів місцевого самоврядування щодо охорони навколишнього природного середовища [11, 12]. Згідно з якими місцеві ради несуть відповідальність за стан навколишнього природного середовища на своїй території та в межах своєї компетенції: забезпечують реалізацію екологічної політики України, екологічних прав громадян; дають згоду на розміщення на своїй території підприємств, установ і організацій у порядку, визначеному законом; затверджують місцеві екологічні програми; організують вивчення навколишнього природного середовища; створюють і визначають статус резервних, у т. ч. й валютних, фондів для фінансування програм та інших заходів щодо охорони навколишнього природного середовища; забезпечують інформування населення про стан навколишнього природного середовища, функціонування місцевих екологічних автоматизованих інформаційно-аналітичних систем і т.д.

Керуючись Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», міські, сільські та селищні ради затверджують місцеві бюджети, вносячи до них зміни, зокрема на заходи з охорони навколишнього природного середовища, цільові екологічні програми; створюють цільові фонди, у т. ч. екологічні, та затверджують положення про них; приймають рішення про надання місцевих позик, пільг відповідно до чинного законодавства та ін. Таким чином на органи місцевого самоврядування покладена важлива задача повсемісного моніторингу та контролю за станом довкілля на території регіону, а також роль сполучної ланки у питаннях взаємодії населення та навколишнього середовища.

Розглянемо взаємодію органів місцевого самоврядування, громадських організацій та молоді у реалізації регіональної екологічної політики на прикладі Сумської області. На території Сумської області діють наступні громадські організації екологічного спрямування (табл. 1).

Таблиця 1 – Громадські екологічні організації, що діють на території Сумської області (складено за даними Екологічного паспорту Сумської області станом на 01.01.2021)

№ з/п	Організації
1	Сумська обласна організація Українського товариства охорони природи
2	Громадське незалежне екологічне об'єднання у Сумській області «Зелена Сумщина»
3	Дитячий незалежний екологічний центр «Романтик»
4	Сумська обласна неурядова молодіжна екологічна організація «Еко»
5	Громадська організація «ЕКОТОП»
6	Сумська міська незалежна громадська екологічна організація «Зелений світ»
7	«Шкільні лісництва» при Ворожбянській ЗОШ № 4 та Шквратівській ЗОШ
8	Громадська організація «Чистий Сейм»
9	Громадська екологічна організація «Деснянські зорі»
10	Тростянецька міська громадська організація «Екологія та соціальний захист»
11	Глухівська міська молодіжна громадсько-соціально-еколого-культурна організація «ОЗОН»

Представники громадських організацій постійно залучаються до обговорення важливих екологічних проблем області. Так, до складу комісії з відбору проектів природоохоронних заходів для наступного фінансування за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища, затвердженого розпорядженням голови Сумської обласної адміністрації від 18.11.2021 № 721-ОД, входять голови громадських організацій «Зелена Сумщина», «ЕКОТОП» та «Сумщина». Представники громадськості взяли участь у проведенні екологічної студії «Екологічний стан басейну р. Сумка. Консультації з науковцями та громадськістю», яка проводилась з ініціативи Департаменту; нараді з питань створення національного природного парку «Верхньосульський»; «Екологічному модулі озеленення планети» тощо.

Відповідно до статей 6, 13, 39 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» (зі змінами), з метою підвищення якості підготовки та прийняття рішень з важливих екологічних питань Сумської області з урахуванням громадської думки протягом 2020-2021 років проведено електронні консультації з громадськістю щодо проєктів нормативно-правових актів: 1) проєкт регіональної схеми формування екомережі Сумської області; Проєкт рішення обласної ради «Про обласний фонд охорони навколишнього природного середовища Сумської області»; 2) проєкт документу державного планування «Регіональний план управління відходами в Сумській області до 2030 року» та звіту про стратегічну екологічну оцінку; 3) проєкт Програми охорони навколишнього природного середовища Сумської області на 2022-2024 роки [13, 14].

За останні роки в світі значно зросла частка молодіжних організацій екологічного спрямування. Активісти займаються запуском громадських проєктів, здійснюють освітньо-просвітницьку діяльність, виступають на місцевих, державних та глобальних кліматичних конференціях і тд. Порівнюючи ситуацію в Україні з досвідом Європейських країн, неможливо не відзначити суперечливість процесу розвитку та реалізації екологічних ініціатив молодіжними організаціями екологічного спрямування. Організацій мало, і результати діяльності спостерігаються в основному лише на місцях, значної ролі не грають і участі у формуванні екологічних ініціатив не беруть, з органами місцевої влади не співпрацюють. Дієвим інструментом у залученні молоді до планування та реалізації екологічних ініціатив є створення молодіжної екологічної ради при місцевих державних адміністраціях чи органах місцевого самоврядування. Таким чином буде відбуватися кооперація між представниками влади та ініціативною молоддю. Місцеві можновладці, маючи доступ до адмінресурсу на регіональному рівні, матимуть змогу підтримувати і реалізовувати проєкти та ініціативи молоді, в той час як учасники Молодіжні ради матимуть можливість вибудовувати стосунки с представниками влади, контролювати їх діяльність та спільними зусиллями досягати поставленої мети щодо захисту навколишнього природного середовища та реалізації потенціалу небайдужої молоді для розвитку регіону.

ВИСНОВКИ

Проблемі залучення молоді до планування та реалізації екологічних ініціатив не приділено належної дослідницької уваги. Крім того, існує відсутність розуміння детермінант участі особистості в екологічних ініціативах, окрім використання регуляторної політики. Екологічні ініціативи часто вважаються незалежними подіями, які значною мірою здійснюються через виконання нормативних актів, нехтуючи популяризацію участі громадськості у них. У той же час що покладатися на єдину інституційну систему країни чи регіону без отримання громадської підтримки недостатньо для ефективного планування та реалізації екологічних ініціатив. Така ситуація ускладнює досягнення бажаних результатів та соціально-економічного зростання з урахуванням цілей сталого розвитку. Важливою складовою інтеграції молоді у розвиток та реалізацію екологічних ініціатив на місцевому рівні є створення та проведення заходів з боку місцевих органів самоврядування орієнтованих саме на участь молоді.

SUMMARY

Kashpur S.O, Myroshnychenko Iu.O. Research of the role of local self-government bodies, public organizations and youth in the implementation of regional environmental policy.

The article examines the role of public organizations and, in particular, young people in planning and implementing environmental initiatives in cooperation with local governments to achieve sustainable development goals. The study of the role of local governments, NGOs, and youth in implementing the regional environmental

policy was carried out on the example of the Sumy region. The choice of the local level for analysis is determined by a combination of ecological, cultural, and spiritual interests and traditions of the population, which is why it is a priority management mechanism for the interaction of society and the environment. The analysis allowed us to obtain the following results and draw conclusions. Regional environmental initiatives are essential structural elements for planning and implementing effective programs and projects. Regional environmental agreements are increasingly pointing to a certain eco-territoriality, non-state or sub-state stakeholders are increasingly complementing public actors, and research is expanding beyond purely environmental issues to cover broader concepts of sustainable development. The success of environmental programs and the achievement of sustainable development goals largely depends on the public and business's active participation. It is difficult to develop and implement effective initiatives and programs without effective approaches to motivate individuals in environmental programs, government agencies, and other stakeholders. Comparing the situation in Ukraine with the experience of European countries, it is impossible not to note the contradictions in the process of development and implementation of environmental initiatives by youth organizations in the field of environmental issues. The activity of public organizations of ecological orientation in the Sumy region is systematized in the manuscript. It is determined that representatives of public organizations are constantly involved in the discussion of critical environmental issues of the region. An effective tool in involving young people in the planning and implementation of environmental initiatives is the creation of a youth environmental council and organising joint activities at local state administrations or local governments. In this way, there will be cooperation between government officials and enterprising youth.

Keywords: local self-government bodies, public organizations, youth, environmental initiatives, sustainable development.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. UN General Assembly, Transforming our world : the 2030 Agenda for Sustainable Development, 21 October 2015, A/RES/70/1. URL: <https://www.refworld.org/docid/57b6e3e44.html>.
2. A European Green Deal. European Commission. 2020. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
3. Андрієнко М.В., Шако В.С. Механізми реалізації державної екологічної політики на регіональному рівні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 18. С. 47–53.
4. Андрієнко М.В., Шако В.С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональних рівнях. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2016. № 9. С. 1–7.
5. Боковикова Ю.В., Коваль Н.В. До питання реалізації державної екологічної політики в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2018. № 4(63). С. 34–42.
6. Гулак О.О. Реалізація екологічної політики на місцевому та регіональному рівнях. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2020. 2(90), С. 182–195.
7. Scheffer, Marten & Carpenter, Steve & Foley, Jonathan & Folke, Carl & Walker, Brian. Catastrophic Shifts in Ecosystems. *Nature*. 2001. 413(6856):591-6.
8. Mäler, Karl-Göran. Development, ecological resources and their management: A study of complex dynamic systems. *European Economic Review*. 2000. 44. 645-665. 10.1016/S0014-2921(00)00043-X.
9. Про основні засади (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28 лют. 2019 р. № 2697-VIII. *Вісн. Верховної Ради України*. 2019. № 16. ст. 70. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19?lang=uk>.
10. Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: Постанова Верховної Ради України від 05.03.1998 р. No 188/98 - ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. No 38.
11. Про охорону навколишнього природного середовища: Закону України No 1264 - XII від 25.06.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. No 41.
12. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24.
13. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квіт. 1999 р. № 286-XIV Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 20-21.
14. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: постанова Кабінету Міністрів України, 3 лист. 2010 р. № 996. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-2010-%EF>.

REFERENCES

1. UN General Assembly, Transforming our world : the 2030 Agenda for Sustainable Development, 21 October 2015, A/RES/70/1. URL: <https://www.refworld.org/docid/57b6e3e44.html>.
2. A European Green Deal. European Commission. 2020. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
3. Andriienko, M.V., & Shako, V.S. (2017). Mekhanizmy realizatsii derzhavnoi ekolohichnoi polityky na regionalnomu rivni [Mechanisms for implementing state environmental policy at the regional level]. *Investitsii: praktyka ta dosvid*, № 18, 47–53. [in Ukrainian].
4. Andriyenko, M.V., Shako, V.S. (2016). Sutnist` derzhavnoyi ekolohichnoyi polityky na zagal`noderzhavnomu ta regionalnykh rivnyakh [The essence of state environmental policy at the national and regional levels]. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, 9, 1–7. [in Ukrainian].

5. Bokovykova, Yu.V., & Koval, N.V. (2018). Do pytannia realizatsii derzhavnoi ekolohichnoi polityky v Ukraini [On the implementation of state environmental policy in Ukraine]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, № 4(63), 34–42. [in Ukrainian].
6. Hulak O.O. (2020). Realizaciya ekolohichnoi polityky na miscevomu ta rehional"nomu rivnyax [Implementation of environmental policy at the local and regional levels]. *Visnyk Luhans'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnix sprav imeni E.O. Didorenka*, 2(90), 182–195. [in Ukrainian].
7. Scheffer, Marten & Carpenter, Steve & Foley, Jonathan & Folke, Carl & Walker, Brian. (2001). Catastrophic Shifts in Ecosystems. *Nature*, 413(6856):591-6.
8. Mäler, Karl-Göran. (2000). Development, ecological resources and their management: A study of complex dynamic systems. *European Economic Review*, 44, 645-665. 10.1016/S0014-2921(00)00043-X.
9. Pro osnovni zasady (strategii) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2030 roku: Zakon Ukrainy vid 28 liut. 2019 r. № 2697-VIII. Visn. Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2019. № 16. st. 70. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19?lang=uk>. [in Ukrainian].
10. Osnovni napryamy derzhavnoi polityky Ukrainy u galuzi oxorony dovkillya, vykorystannya pryrodnyx resursiv ta zabezpechennya ekolohichnoi bezpeky. Postanova Verhovnoi Rady Ukrainy vid No188/98 - VR. (1998). Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrainy - Information of the Verkhovna Rada of Ukraine, 38, art. 248. [in Ukrainian].
11. Pro oxoronu navkolyshn"oho pryrodnoho seredovyssha: Zakonu Ukrainy No 1264 - XII vid 25.06.1991 r. Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrainy. 1991. No 41. St. 546. [in Ukrainian].
12. Pro misceve samovryaduvannya v Ukraini: zakon Ukrainy vid 21 travnya 1997 roku № 280/97-VR. Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrainy. 1997. № 24. St.170. [in Ukrainian].
13. Pro miscevi derzhavni administraciyi: Zakon Ukrainy vid 9 kvit. 1999 r. № 286-XIV Verhovna Rada Ukrainy. Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrainy. 1997. № 20-21. [in Ukrainian].
14. Pro zabezpechennya uchasti hromads"kosti u formuvanni ta realizaciyi derzhavnoi polityky: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy, 3 lyst. 2010 r. № 996. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-2010-%EF>. [in Ukrainian].